

ชื่อโบราณสถาน วัดเขาพระอานนท์

ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

สถานที่ตั้ง ตำบลพุนพิน อำเภอพุนพิน

รายละเอียดโบราณสถาน วัดเขาพระอานนท์ ตั้งอยู่ตำบลศรีวิชัย อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี อยู่บนภูเขาขนาดย่อม ริมฝั่งแม่น้ำตาปี ชาวบ้านเรียกว่า “วัดเขาหัวล่าง” เพื่อจะได้ไม่พ้องกับ “วัดเขาหัวบน” หรือวัดเขาศรีวิชัย ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ห่างกันประมาณ ๗๕๐ เมตร ตามประวัติเล่าว่าวัดพระอานนท์ สร้างพร้อมทั้งวัดน้ำรอบ และถ้ำสิงขร ชื่อวัดเขาพระอานนท์ คงเป็นชื่อพระอานนท์ พระสาวกผู้อุปฐากพระพุทธเจ้า การสร้างวัดดัดแปลงภูเขาให้เป็นศาสนสถาน ก่อกำแพงลดหลั่นกันขึ้นไป ๓ ชั้น โดยรอบภูเขาเปรียบเทียบกับพระรัตนตรัย ชั้นสูงสุดคือยอดเขาได้ปรับพื้นที่ เรียบเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า สร้างเจดีย์ และอุโบสถไว้คู่กัน หลักฐานทางโบราณคดีและรูปแบบศิลปกรรม

๑. เจดีย์ เป็นเจดีย์ทรงปราสาทก่ออิฐถือปูน สูงประมาณ ๙ เมตรเศษ ฐานสี่เหลี่ยมจตุรัสกว้างด้านละ ๕.๑๐ เมตร เรือนธาตุมีซุ้มจรณะเข้านำทิศทั้ง ๔ ด้าน ด้านทิศตะวันออกมีบันไดทางขึ้นสามารถเดินเข้าไปนมัสการพระพุทธรูปในองค์เจดีย์ได้ หน้าบันใต้เหนือซุ้มทำเป็น ๒ ชั้น ชั้นล่างเป็นรูปพราหมณ์จันทร์ ชั้นบนเป็นรูปเทพพนม มีลายกนกประกอบเป็นฉากหลัง ยกเว้นด้านทิศตะวันออกด้านเดียวเป็นรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ถัดจากชั้นเรือนธาตุเป็นอาคารย่อส่วนเลียนแบบ ชั้นล่างรองรับองค์ระฆังสี่เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง หน้าบันใต้เหนือมุขอาคารชั้นนี้มีลายปูนปั้นรูปดอกบัว ส่วนยอดเป็นบัวรองรับก้านฉัตรและฐานุชยา คงสร้างสมัยอยุธยาตอนปลาย และยังมีรูปแบบศิลปกรรมคล้ายกับเจดีย์วัดอัมพवास (วัดท่าม่วง) อำเภอท่าชนะอีกด้วย

๒. อุโบสถ ขนาดกว้าง ๖.๕๐ เมตร ยาว ๑๒.๗๐ เมตร ก่ออิฐถือปูน ใช้ฝาผนัง รับน้ำหนักแทนเสา เครื่องบนเป็นเครื่องไม้มุงกระเบื้อง ของเดิมคงเป็นกระเบื้องกาบกล้วย มีกระเบื้องเชิงชายรูปเทพพนมเพราะได้พบแตกกระจายอยู่ในเขตวัดภายในอุโบสถมีพระพุทธรูปหินทรายสีแดง ๗-๘ องค์ เหนือบานประตูหน้าต่างด้านในประดับด้วยเครื่องถ้วยใบเสมารอบอุโบสถทำด้วยหินทรายสีแดง ไม่สลักลวดลายใด ๆ การวิเคราะห์หลักฐาน ศิลปกรรมสมัยอยุธยาที่วัดเขาพระอานนท์ แสดงถึง การอยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องของชุมชนโบราณที่ตั้งถิ่นฐานแถบเขาศรีวิชัยเรื่อยลงมาถึง วัดเขาพระอานนท์

วัดเขาพระอานนท์ หมายความว่าดินแดนแถบนี้ซึ่งอยู่ในอิทธิพลการไหลของแม่น้ำตาปีเป็นบริเวณที่มีความเหมาะสมในการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน ดังจะเห็นว่าได้พบหลักฐานโบราณวัตถุโบราณสถานที่มีอายุตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๒ เมื่อลงมาถึงราวพุทธศตวรรษที่ ๒๒-๒๓ จนกระทั่งถึงปัจจุบัน จัดได้ว่าเป็นเขตที่ตั้งชุมชนหนาแน่นแห่งหนึ่งมาตั้งแต่ครั้งโบราณ

